

דן אריאלי

מומחה להחלטות חשובות

איך פותרים בעיות בלוי"ז?

פרופסור יקר, פתיחת העסק החדש שלי מתאחרת בחודשים בגלל עיכובים בבנייה, וגלשנו לקיץ שהוא תקופה רעה לפתוח. האם לערוך פתיחה צנועה למרות הטיימינג הרע או לחכות לסתיו? מ'.

מ' היקר,

העיכוב שאתה מתאר הוא אחת התופעות היותר מוכרות, והוא נובע ממה שאצלנו מכנים "אשליית התכנון". מן הסתם אתה מכיר את זה היטב, מהרבה תחומים בחיים.

דמיין לרגע שאתה שואל קבלן שיפוצים כמה זמן ייקח לו לשפץ את חדר האמבטיה אם הכל יעבוד כמו שצריך, והוא עונה "שלושה חודשים". ואז אתה פונה לקבלן שני ושואל כמה זמן ייקח לשפץ את אותו חדר אמבטיה במקרה הגרוע ביותר, עם כל השיבושים שהוא יכול לחשוב עליהם, והוא אומר "תשעה חודשים". אם תפנה לקבלן שלישי ותבקש ממנו להעריך כמה זמן השיפוץ יימשך בפועל, מה לדעתך הוא יענה? באמצע?

למרבית הצעתי לא. עשו הרבה ניסויים בנר האלה, וגילו שאנשים לא באמת מביאים בחשבון את האפשרות שדברים ישתבשו. יש לנו נטייה טבעית להניח שהכל יעבוד כמו שצריך ושהדברים יתבצעו לפי התריס הטוב ביותר. אבל כשמדובר בביצוע של הרבה משימות שתלויות זו בזו, כגון פתיחת חגיגות וכוונת מורכבת, ההגומה הקטנה ביותר באופטימיות יכולה להיביל לעיכוב משמעותי. וכאמור, לרוב אנחנו מגוימים באופטימיות.

דרך אגב, אשליית התכנון והאופטימיות הוגומות ממשיות ללוות אותנו, או קרוב לוודאי שיעוד דברים ישתבשו בעתיד באופן לא צפוי, ובתדירות גבוהה יותר משאתה מצפה. לכן, ההמלצה שלי היא לחכות, לתכנן פתיחה צנועה ואולי גם לנצל את הזמן להיחלץ מהנטייה שלך לאופטימיות מוגזמת.

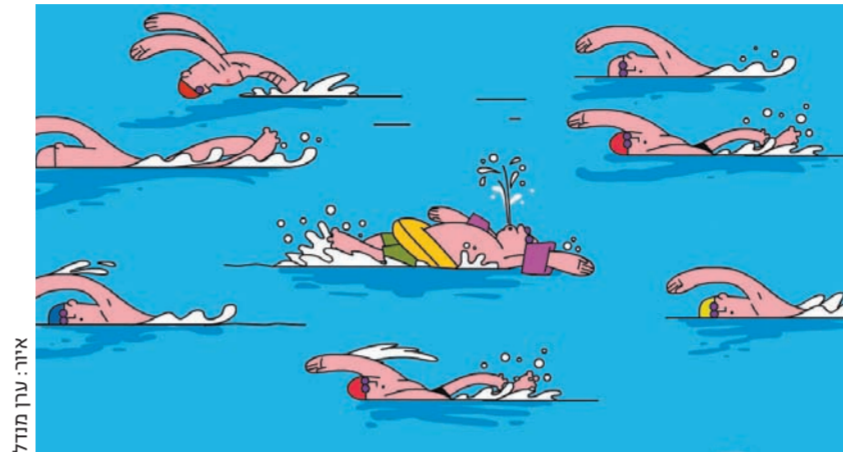
איך עושים את זה? אפשר להתחיל בה ערכות וחירות בנוגע למשך הזמן שלוקח לבצע משימות שונות. נסה לכתוב הערכות כאלה, ובסוף להשוות אותן למה שהתרחש במציאות. כשאתה מושוה, שים לב להפרשים בין ההערכה למציאות. ייתכן שהמציאות תהיה אפילו אטית משציפית. את הפרש תוכל מעכשיו להוסיף להערכות הבאות שלך כדי לקבל תמונה מציאותית יותר. אני אגיש בהזדמנות שתגלה שדברים לוקחים לך 30% יותר זמן.

פרופ' אריאלי הוא חוקר כלכלה התנהגותית ומחבר רבי המכר "לא רצונו ולא במקרה" ו"לא רצונו אבל לא נורא" askdan@calcalist.co.il

בלדד השוחי

חוזר עם תשובה

איור: ערן מנדל

מה חופשי ב"שחייה בסגנון חופשי"?

למה באולימפיאדה קוראים לזה "שחייה בסגנון חופשי", כשכולם שוחים חתירה?

ניר היקר, הצדק עמך. כיום "סגנון חופשי" ו"חתיחה" הן כמעט מילים נרדפות, אבל זה לא תמיד היה כך.

אם נקפוץ מאה וקצת שנים אחורה, למשחקי האולימפיאדה המודרנית הראשונה (אתונה, 1896), נמצא שם ארבי

עם מקצת שחייה. כולם נשחו בים התיכון, במפרץ קטן בחלקה המזרחי של העיר פיראוס; כולם נועדו לגבי רים בלבד ואחד מהם נועד אך ורק למלחים בני היווני המלכותי, שנקראו ליותר משתי דקות 20 שניות כדי לצלוח טאה מטרים, כמעט כפול מהשיא במשחה הרגיל באותה אולימפיאדה; וכולם נשחו בסגנון חופשי.

סגנון חופשי אמר שאפשר לשחות איך שרוצים, ואין לנה תיעוד מדויק של הסגנון ששוחו באולימפיאדה

ההיא, אבל אני יכול להגיד לך באיזה סגנון לא שחו שם. חתירה. וזאת משום שסגנון החתירה התחיל להיות נפוץ במערב רק ב-1902, אולימפיאדה וציי מאוחר יותר. תרבויות שונות מסכיבות לעולם שחו חתירה מקדמת דגא, ויש אפילו תיעוד של תחרות שחייה שהתרחשה בלונדון באמצע המאה ה-19, שבה התחרו אורחים אנדיאנים שהראו לאנגלים בדיוק מה עושה הרג ומאיפה. אך הארונים המערביים סירבו לאמץ סגנון שמתזו מים לכל ראו במים, או הם המשיכו לשחות לאט. לקראת סוף המאה ה-19 הגיע ברנש בשם

שאלות לבלדד השוחי: askbildad@calcalist.co.il

שיזף רפאלי

מתבונן בעולם החדש

התימצא נוסחה לחיזוי העתיד?

והאם Clidynamics הוא מדע או שעשוע

אסטרונומים וחוקרי מימון דומים בהיבט אחד: אלה גם אלה מביטמים את פרנסתם על התקווה שההיסטוריה חוזרת, שהעבר הוא מורה דרך טוב לעתיד. יש בתפיסה הזאת משהו מנחם. כשמוציאים חוקיות בעבר, ישנה התחושה שהחווה והעתיד בשליטתנו, או לכל הפחות שיש בהם אישהו היגיון.

יש מי שנשענו על התפיסה הזאת כדי להכריז שלמדו מההיסטוריה את הכללים שמנחים את האנושות, וכי ביכולתם לחזות מה יהיה, כאילו הדבר כתוב בספר דברי הימים. קרל מרקס, לדוגמה, טען שזוהי את המאבק המחזורי שתוצאותיו מכתובות את מהלך ההיסטוריה מדור לדור ומעידן לעידן, וטען שהוא מכיר את התבנית כל כך טוב שביכולתו לזהות היכן זרעי הפורענות ינבו טו שוב, ומה תהיה אחרית המאבק.

מנגד, יש הבונים לחיפוש אחר תבניות מנחמות במציאות, וסוברים, כפי שאמר פעם ההיסטוריון הבריטי הנודע ארנולד טוינבי, "שההיסטוריה היא תסם אירוע אחרי אירוע ארוך" (Just one damn thing after another). פילוסוף המשברים נאסים טאלב, לדוגמה, מושהו את "מפענחי ההיסטוריה"

לשחינים האולימפיים של תחילת המאה ה-20 כבר לא היה אכפת להשפירץ לכל הכיוונים, ושית טרדג'ן הפכה ללהיט. יותר ויותר שחינים אימצו אותה, וכי תוך זמן קצר מי שהתעקש להמשיך לשחות חזה פשוט לא הגיע למשחקים האולימפיים.

באולימפיאדה השלישית של שוחים חופשי (שאותם בייצעו רוב השחינים בנוסח טרדג'ן) משחים מיוחדים בסגנון חזה וגב. הסגנון כמשחים האלה, הלא חופשיים, נכנס בהגבלה נוספת: לא רק שאתה חייב למחר לטוף המסלול דווקא כשחיה, שזה כבר קשה ואפילו מסוכן, אתה חייב לעשות זאת בשיטה מסוגנת שאינה היעילה או המהירה ביותר. כמו להניח משור כות באמצע מסלול הריצה, או לשחק בכדור כלי להשתמש בדייט. בקיצור – בדיוק סוג המגבלות השרירותיות והמשוננות ששולטות בעולם הספורט. וכשחושבים על זה, המגבלות האלה הן בדיוק ההבדל בין ספורט לחיים הרגילים.

תורת המשפרים

הסטטיסטיקה של החיים

החוגים למדעי הרוח הולכים ונכחדים. לפני שלושה עשורים שיעור הסטודנטים למדעי הרוח עמד על כשליש מתלמידי ההשכלה הגבוהה. מאז שנות התשעים מספר הסטודנטים גדל בעקביות, בעיקר עקב פתיחת המכללות האקדמיות, שבהן לומדים כיום כ-57% מכלל הסטודנטים, אך מספר התלמידים למדעי הרוח לא גדל, וכעת הוא כעשירית מכלל תלמידי ההשכלה הגבוהה. הסיבות לכך הן כנראה צמצומי תקציבי הוראה ומחקר ממשלתיים ופרטיים. את ההשלכות קשה לנחש.

גל חן

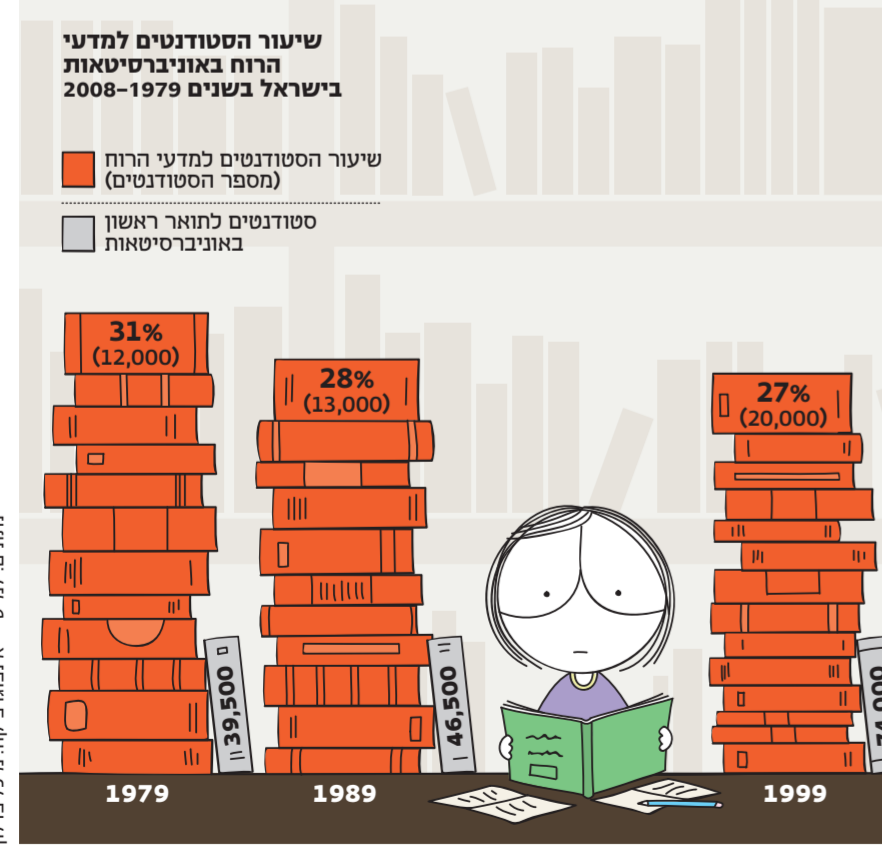
למיניהם לתרגול הרוו שבוחן את 364 ימי חייו ומטיק שאם ככולם קיבל אוכל, כך יהיה גם בעתיד. למחרת הוא מוגש בעצמו לשולחן חג ההודיה. טאלב סובר שכל התבניות שאנחנו "מוציאים" בהיסטוריה, ובהיים בכלל, הן סיפורים נוחים שאנחנו מספרים לעצמנו, ומוכיחים בעיני עצמנו בעזרת הידע הבה מועט שהצלחנו לקלוט ולעבר על העולם המורכב. אך את הסיבות והמסובכים האמיתיים בעולם אנחנו לרוב מפספסים. אבל התפיסה שכמהה למשמעות ותבניות, התיפיסה שההיסטוריה חוזרת על עצמה באסתטיות בת הבנה וחיווי, שבה ומופיעה בספרות ועל במות האקדמיה, כמו הגאות והשפל. כמו ההיסטוריה עצמה, אולי.

בעשור האחרון הולך ומתגבש תחום מחקר חדש המתקרא Clidynamics, "הדינמיקה של קליאו", על שם המוזה במיתולוגיה היוונית שממונה על ההיסטוריה. מובילה אותו הבורת מתמטיקאים, פיזיקאים תיאורטיים, כלכלנים וסוציולוגים, שמנסים לחשוף את הכללים שמניעים את מהלך ההיסטוריה. הם אינם מתבססים על תפיסה לגבי טבע האדם כמו מרקס, ולא מנסים לאמוד את חשיבותם של היבטים תרבותיים, כמו מחבר "התנגשות הציביליזציות" סמואל הנטינגטון. הם אפילו לא מנסים לארוג את הדינמיקה של השונות לכדי הסבר גמיש המותאם לדקויות המציאות, כפי שעשה ג'ארד ריימונד בספר "רובים, חיידקים ופלדה". החוקרים האלה מנסים לפשט את ההיסטוריה לנתונים הברורים, ולזהות במספרים הללו תבניות

בשורה ראשונה של התחום, חוקר ריו ימשיכו להלץ פנימי מתאם בין סדרות אירועים. למעשה, בזכות כלי חדש של גוגל, את הכללים שמשותפים לאימפריות העבר ואלה של הווה, ואת המודל שיוכל לנבא את עלייתן ונפילתן.

הפיתוי שבתחושת השליטה רב, וייתכן שחרף הביקורת על התחום, חוקר ריו ימשיכו להלץ פנימי מתאם בין סדרות אירועים. למעשה, בזכות כלי חדש של גוגל, את הכללים שמשותפים לאימפריות העבר ואלה של הווה, ואת המודל שיוכל לנבא את עלייתן ונפילתן.

פרופ' רפאלי הוא ראש מרכז שניא לחקר האינטרנט באוניברסיטת חיפה sheizaf.rafaeli.net

תחומים למס' אומנוצ'פיקה: מילי מילון